

Terminologin i statsrådets texter

Niina Elomaa

Översättnings- och språksektorn vid statsrådets kansli i Finland ansvarar för statsrådets terminologiska arbete, som syftar till att förtydliga kommunikationen och förenhetliga de termer på olika språk som används i statsförvaltningens texter. Kansliets språkexperter utarbetar ordlistor och anvisningar och ger rådgivning om termer inom statsförvaltningen. Temat "Terminologi i sambandskansliets tjänst" på konferensen Nordterm 2023 uttrycker kärnan i terminologiarbetet vid statsrådets kansli. I den här artikeln presenteras terminologernas arbete vid kansliet. Här ges även exempel på ordlistor som getts ut.

Översättning av statsrådets texter

Statsrådet i Finland, det vill säga regeringen och alla ministerier, producerar författningar, publikationer, pressmeddelanden och andra texter som är centrala i vårt samhälle. Statsrådets kanslis översättnings- och språksektor ansvarar för översättning av texter från alla ministerier till det andra nationalspråket svenska och till engelska och andra främmande språk. Det som sker ute i världen och i Finland avspeglas på översättarens skrivbord i form av texter med varierande aktuella teman. Termerna från översättningarna sprids snabbt till aktörer inom olika samhällsområden, och därför är det viktigt att termerna är så exakta som möjligt redan från början.

Syftet med det terminologiska arbetet vid kansliet är att

- förtydliga kommunikationen och förenhetliga de termer på olika språk som används i statsförvaltningens texter
- stödja översättarna genom att bidra till översättningar av hög kvalitet och ett effektivare översättningsarbete
- säkerställa en korrekt och konsekvent användning av termer i översättningarna och
- sammanställa ordlistor och sprida dem till användare även utanför statsrådet.

Översättnings- och språksektorn vid statsrådets kansli har sammanlagt 77 anställda: 50 som översätter till svenska och 17 som översätter till engelska eller ryska. Dessutom finns tre terminologer, två språkteknologiexperter och tre

servicekoordinatorer. Kansliet är en förhållandevis stor aktör inom språk och översättning, och det beror på att Finland är ett tvåspråkigt land och att myndighetskommunikation behövs på flera språk.

Olika typer av termarbete

Det terminologiska arbetet inom översättnings- och språksektorn vid statsrådets kansli kan delas in i fyra kategorier:

1) Utredning av enstaka termer i samband med översättning och termrådgivning

Sett till volym innebär det största terminologiska arbetet att utreda enskilda termer och begrunda nya begrepp för översättningar – upp till 40 procent av översättarens arbete är sådant termarbete. Det är viktigt att man i översättningarna av olika texter använder så etablerade, rekommenderade och enhetliga termmotsvarigheter som möjligt. Väsentligt i termarbetet är att man använder sig av ordlistor, referensmaterial och andra källor som är tillförlitliga, och att man vid behov konsulterar experter.

Statsrådets kansli bistår med avgiftsfri rådgivning när det gäller termer som används i statsförvaltningens texter. Våra terminologer erbjuder termrådgivning till sakkunniga och översättare utanför statsrådet och till andra som kontaktar oss, till exempel forskare och journalister.

2) Termlistor och mer omfattande termutredningar

Inför en översättning behövs ofta en utredning av någon tematisk grupp av termer eller en djupare analys av begrepp. Långa texter delas ibland ut till flera översättare vid kansliet, och det är till stor nytta att välja ut rätt termer redan i början av översättningsarbetet.

Kansliets terminologer bistår i detta arbete. De försöker också att sammanställa ordlistor över termer som redan har använts i översatta texter. Det är också viktigt att kunna erbjuda termlistor för andra aktörer.

3) Terminologiska projekt och nätverksbaserat termsamarbete

Terminologiprojekt handlar om att utarbeta centrala begrepp inom ett begränsat förvaltningsområde. Kansliets terminologer leder de terminologiska projekten, utreder begreppen och väljer lämpliga termer.

Begreppsbeskrivningar publiceras inte alltid i termlistorna. Här finns både terminologiska ordlistor med definitioner, men också många flerspråkiga ordlistor som inte alltid har definitioner. Då är syftet närmast att stödja översättare och andra som skriver på andra språk än finska. I ett tvåspråkigt land

och för internationella sammanhang behövs sådana flerspråkiga ordlistor, och det finns inte alltid tid att diskutera exakta definitioner under arbetets gång.

I arbetsgrupperna deltar terminologer, översättare inom ansvarsområdet och experter från olika förvaltningsområden inom statsförvaltningen. Dessutom ber vi ofta om kommentarer av experter från ministerierna eller andra myndigheter. Ministerierna har insett att termarbetet är till stor nytta i samband med stora reformer inom förvaltningen och när man vill förenhetliga term användningen inom olika specialområden.

4) Deltagande i terminologiskt arbete som leds av andra aktörer och terminologisk konsultation

Språkexperterna vid statsrådets kansli kan utifrån resurser delta i terminologiarbete som leds av andra aktörer. De kan också kommentera ordlistorna eller ge terminologisk konsultation.

Publicering av ordlistor

Det är eftersträvansvärt att statsrådets kanslis ordlistor och termrekommendationer ska få en så bred spridning som möjligt, och att de ska nå olika målgrupper: översättare, sakkunniga i ministerierna och andra delar av statsförvaltningen, kommunerna, icke-statliga organisationer, journalister och andra som skriver om sådant det finns ordlistor och anvisningar om.

Ordlistorna publiceras i statsrådets termbank Valter eller som separata publikationer. Publikationskanalerna varierar enligt ordlisteprojektens innehåll, syfte eller uppdragsgivarens önskemål. Ordlistor har publicerats:

- i termbanken Valter: <https://valter.sanakirja.fi>
- på statsrådets kanslis webbplats: <https://vnk.fi/sv/oversattnings-och-spraktjanster/ordlistor-och-anvisningar>
- i statsrådets gemensamma publikationsarkiv Valto: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/>
- i Terminologcentralens termbank TEPA: <https://termipankki.fi/tepa/fi/>
- i ordlistor på webbplatsen suomi.fi: <https://sanastot.suomi.fi/sv>

Aktuella ordlistor

Coronaordlistan: I en kris är det särskilt viktigt med en klar och tydlig myndighetskommunikation. Myndigheternas information till allmänheten under coronapandemin ställde därför stora krav på myndigheterna, och i synnerhet på översättarna inom statsförvaltningen. När coronapandemin (covid-19)

bröt ut var det bråttom att hitta termer för översättarna. Myndighetskommunikationen behövde en enhetlig och felfri terminologi så att alla skulle förstå vad som var på gång.

Under 2020 publicerade vi coronaordlistan och uppdaterade den några gånger under årets lopp, och ytterligare en gång under 2021. Ordlistan finns i pdf- och excelformat bland andra publicerade ordlistor och anvisningar på statsrådets kanslis webbplats: <https://vnk.fi/sv/oversattnings-och-spraktjanster/ordlistor-och-anvisningar>.

Ordlistan utgår från finska, och den innehåller termekvivalenter på svenska, engelska och ibland ryska. Många uttryck är plockade direkt ur översättningar av myndighetsinformation gjorda vid statsrådets kansli, men också medietexter och liknande källor.

Det som är speciellt med coronaordlistan är att den täcker så många olika områden. Termerna och fraserna handlar till exempel om smittspridning, distansundervisning i skolorna, testning, intyg, kollektivtrafik, skyddsutrustning, smittspårning och ekonomiska stödformer, för att bara nämna några. Listan innehåller 1200 termer och uttryck, och var till stor nytta för myndigheter, kommuner, aktörer inom hälso- och sjukvården, skolor och företag.

Ordlistor om social- och hälsovårdsreformen: Andra ordlistor som många har behov av handlar om social- och hälsovårdsreformen i Finland. Det finns särskilt två ordlistor med anknytning till denna reform som kanske är den största reformen i Finland under lång tid.

En av dem är en terminologisk ordlista utarbetad av Terminologicentralen tillsammans med social- och hälsovårdsministeriet, Institutet för hälsa och välfärd och Institutet för de inhemska språken, nämligen "Centrala begrepp i social- och hälsovårdsreformen", se <https://valter.sanakirja.fi/content/valter/sote>. Statsrådets kansli deltog här i det terminologiska arbetet genom att ta fram de svenska, engelska och ryska termekvivalenterna, och genom att översätta termbeskrivningarna. Den innehåller cirka 50 begrepp på finska, svenska, engelska och ryska.

En annan lista är "Omfattande ordlista om reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet" med omkring 1100 begrepp på finska, svenska och engelska. Listan hade stor betydelse för hälso- och sjukvårdssektorn i ett skede när förvaltningsnivån i Finland organiserades om. Landet (utanför Helsingfors) är nu indelat i 21 välfärdsområden som har en egen självstyrelse när det gäller att organisera hälso- och sjukvården och räddningsväsendet. Det finns många nya aktörer som behöver den här terminologin på olika språk.

Natotermarbetet: Finland blev Natomedlem i april 2023, men vårt termarbete började långt före det, i samma takt med förberedelserna inför anslutningen till Nato.

Statsrådets kansli utarbetar för närvarande en ordlista om Natotermer på finska och svenska. Vi har ett projekt som är tillsatt av statsrådets kansli där sakkunniga och språkexperter bland annat från olika ministerier i Finland och experter vid den finska försvarsmakten deltar.

För att kunna befästa en gemensam och enhetlig terminologi är det synnerligen viktigt att vi får kommentarer av sakkunniga. Ordlistan kommenteras av samarbetspartner i Finland, Sverige, Finlands Natorepresentation och av de finska och svenska enheterna vid Europeiska unionens råd. Vårt samarbete med svenska utrikesdepartementets språktjänst och språkexperter i det svenska försvaret har varit till stor hjälp.

Arbetet skiljer sig från många andra ordlistor eftersom engelska är källspråket. Syftet med projektet är att harmonisera termrekommendationerna på finska och svenska, så att de svenska termerna kan användas i både Finland och Sverige. Dessutom måste vi skapa sådana termer som går att använda både mellan experter, men också i medierna och bland allmänheten.

Den första delen av ordlistan innehåller bland annat benämningar på centrala politiska samarbetsorgan inom Nato, benämningar på kommittéer som är underställda Nordatlantiska rådet, benämningar på avdelningar inom den internationella staben och internationella militära staben vid Natos högkvarter, samt benämningar inom den militära kommandostrukturen. Ordlistan kommer senare att kompletteras med ytterligare termer.

Ibland kompliceras saken av att det finns namn och termer som aldrig haft en översättning på svenska eller finska, och då vi måste försöka konstruera något själva. Ibland hör vi från experterna att de har använt något namn eller någon term internt, men att den aldrig har funnits i något publicerat material. Så här är det absolut nödvändigt att ämnesexperterna tar sig tid och kommenterar ordlistorna. Några termer som experterna förslagit är intern jargong som inte passar i en ordlista. Den militära strukturen i Nato är dessutom Natospecifik, och termerna går inte att överföra direkt på en nationell militärstruktur.

Inom Nato är det vanligt att använda förkortningar för olika organisationsenheter. De finska och svenska experterna brukar vanligen använda de engelska benämningarna på Natos organisationsstruktur. Rekommendationen är att ge förkortningen på engelska så att det klart framkommer vilken organisation det handlar om även när det gäller svensk- och finskspråkiga benämningar. Förkortningar på finska eller svenska rekommenderas inte. Målgrupperna för ordlistan är alla som skriver eller pratar om Nato, exempelvis:

- sakkunniga i ministerierna (i synnerhet utrikesministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet), det svenska utrikesdepartementet och de andra departementen och regeringskansliet
- det finska och svenska försvaret och Finlands och Sveriges delegationer vid Nato i Bryssel
- journalister, forskare, politiker
- översättare och andra språkaktörer i Finland och Sverige
- Natos översättningsbyrå (Nato Translation Service)
- de finska och svenska enheterna vid Europeiska unionens råd.

Liksom Natoordlistan och andra ordlistor som nämnts här, syftar allt terminologiskt arbete vid statsrådets kansli till att hjälpa språkbrukarna att hitta rätt termer på olika språk, förenhetliga termerna och förtydliga kommunikationen inom statsförvaltningen. Natoordlistan finns på statsrådets kanslis webbplats: <https://vnk.fi/sv/oversattnings-och-spraktjanster/ordlistor-och-anvisningar>.

Summary

The Translation and Language Division of the Prime Minister's Office provides translation and language services for all ministries in Finland. It is also responsible for the Government's terminology work, which aims to promote clear communication and to harmonise the terms used in different languages in government texts. The Division's terminologists provide advice on the terminology used in government texts and compile multi-lingual glossaries on various topical issues. Recent glossary projects serving a wide variety of target groups in society relate to the health and social services reform, COVID-19 and NATO. Information on various glossaries and other linguistic materials is available on the Prime Minister's Office website: <https://vnk.fi/en/translation-and-language-services/glossaries-and-guidance>.

Referenser

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Verktyget Ordlistor 2024.

Hämtat 30.1.2024. <https://sanastot.suomi.fi/sv>

Omfattande ordlista om reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet 2023. Hämtat 30.1.2024. <https://vnk.fi/documents/10616/3457861/Laaja+sosiaali-+ja+terveydenhuollon+ja+pelastustoimen+uudistamisen+sanaasto+fi-sv.pdf/a53c64ce-4934-9308-4b44-440f9416fbfa>

Prime Minister's Office, Glossaries and guidance 2024. Hämtat 30.1.2024. <https://vnk.fi/en/translation-and-language-services/glossaries-and-guidance>

Statsrådets termbank Valter 2024. Hämtat 30.1.2024. <https://valter.sanakirja.fi>

Statsrådets kansli, Ordlistor och anvisningar 2024. Hämtat 30.1.2024. <https://vnk.fi/sv/oversattnings-och-spraktjanster/ordlistor-och-anvisningar>

Statsrådet, Statsrådets gemensamma publikationsarkiv Valto 2024. Hämtat 30.1.2024. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/>

Terminologicalentralen, Termbank TEPA 2024. Hämtat 30.1.2024. <https://terminpankki.fi/tepa/fi/>

Författare

Niina Elomaa är specialsakkunnig i terminologi vid statsrådets kansli i Finland. Hon ansvarar särskilt för samordningen och utvecklingen av flerspråkiga terminologiprojekt, termarbete inom olika förvaltningsområden, samt termrådgivningen vid statsrådets kansli.

Nyckelord

Statsförvaltningen, ordlisteprojekt, termrådgivning, coronapandemin, Nato

Bibliografiske oplysninger

Elomaa, Niina, 2024: Terminologin i statsrådets texter.

I: Kirsten Lindø Dolberg-Møller (red.): *Sprog i Norden 2024*, s. 54-60.

<https://tidsskrift.dk/sin/issue/archive>

© Forfatterne, Nordterm og Netværket for sprognævnene i Norden

---